

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΓΙΑ ΤΟ «ΝΟΜΙΣΜΑ» ΣΤΑ ‘ΠΟΛΙΤΙΚΑ’ (1256b26 – 1257b39)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

Η πρώτη μορφή κοινωνικής συγκρότησης ήταν ο ‘οἶκος’, η ‘οικογένεια’, ένας τρόπος συμβίωσης ατόμων με κοινή καταγωγή και κοινό γεννήτορα. Προκειμένου να επιβιώσουν τα μέλη της ‘οικογένειας’ αυτής έπρεπε να αναπτύξουν ένα τρόπο αποκτήσεως των απαραίτητων αγαθών. Αυτός ο τρόπος ήταν η ‘κτητική τέχνη’, η οποία επειδή απέβλεπε στην *απόκτηση αγαθών* για την εξυπηρέτηση του βιοπορισμού της ‘οικογένειας’, ονομάστηκε ‘οικονομική’. Με την πάροδο του χρόνου αυτές οι πρωτόγονες ‘οικογένειες’ λόγω της αριθμητικής αύξησης των μελών τους διασπάστηκαν σε μικρότερες με επίσης πολυάριθμα μέλη. Τότε επειδή οι ανάγκες βιοπορισμού αυξήθηκαν, η προηγούμενη ‘κτητική τέχνη’, η οποία μέχρι τότε απέβλεπε απλώς στην *απόκτηση αγαθών αναγκαίων για τον βιοπορισμό*, μετεξελίχθηκε σε μια δεύτερη ‘κτητική τέχνη’ που αποσκοπούσε στην *συσσώρευση αγαθών αναγκαίων για τον βιοπορισμό*, και επειδή αυτή η *συσσώρευση των αγαθών* εξακολουθούσε να εξυπηρετεί την επιβίωση των ‘οικογενειών’, η προσωνομία της παρέμεινε ως ήταν, δηλ. ‘οικονομική’. Τα *σωρευμένα αγαθά* θεωρούνταν ότι ήταν ο ‘πλούτος’ της οικογένειας.

Όταν αυτές οι αποκομμένες ‘οικογενειακές’ μονάδες αυξήθηκαν αριθμητικά ακόμη περισσότερο και συνέπτυξαν αυτό που καλούμε ‘πόλη’ ή έστω ‘κοινωνικό’ μόρφωμα, και επειδή οι βιοποριστικές ανάγκες της ‘κοινωνίας’ πλέον και των ‘οικογενειών’ αυξήθηκαν, τότε η δεύτερη ‘κτητική τέχνη’ υπέστη την τρίτη κατά σειράν μετάλλαξη της, καθώς από *συσσώρευση αγαθών αναγκαίων για την επιβίωση της οικογένειας* μετεξελίχθηκε σε *συγκομιδή περισσέυματος αγαθών μη αναγκαίων για την οικογένεια*. Η νέα αυτή τρίτη στην σειρά ‘κτητική τέχνη’ έπαψε πλέον να είναι ‘οικονομική’ και μετετράπη σε ‘χρηματιστική’, αφού ο σκοπός της δεν ήταν πλέον η εξασφάλιση του βιοπορισμού της οικογένειας, αλλά η αύξηση του *σωρευμένου* αριθμού των αγαθών της ‘οικογένειας’ προφανώς για λόγους ανταγωνισμού ανάμεσα στις ‘οικογένειες’ της τότε ‘κοινωνίας’.

Παράλληλα με την δημιουργία και την εμφάνιση στην διαδρομή του χρόνου των τριών αυτών ‘κτητικῶν τεχνῶν’, της ‘απλής’, της ‘οικονομικῆς’ και της ‘χρηματιστικῆς’, έκαναν την εμφάνισή τους στα αντίστοιχες χρονικές περιόδους δυο τρόποι χρήσης των αντικειμένων. Ο πρώτος τρόπος χρήσης των αγαθών ήταν η ‘κοινοκτημοσύνη’. Όσο λειτουργούσε η απλή μορφή της ‘κτητικῆς τέχνης’ στις αρχές των πρώτων ‘οικογενειών’, τα μέλη τους δεν αναγνώριζαν ‘κατοχή’ στα αγαθά, αλλά τα χρησιμοποιούσαν όλοι όλα από κοινού. Όταν οι ‘οικογένειες’ πέρασαν στην δεύτερη μορφή ‘κτητικῆς τέχνης’, στην ‘οικονομική’, πάλι εφάρμοσαν την ‘κοινοκτημοσύνη’ των αγαθών, καθώς τα μέλη τους είχαν σε κοινή χρήση όλα τα αγαθά. Όμως εξ αιτίας της αριθμητικής αύξησης τόσο των μελών των ‘οἴκων’, όσο και του αριθμού των ιδίων των ‘οἴκων’, και καθώς οι ανάγκες αυξήθηκαν, η ‘κοινοκτημοσύνη’ δεν μπορούσε πλέον να εξυπηρετήσει όλους. Γι’ αυτό υποχρεωτικά πέρασαν στην ‘ανταλλαγή’ των αγαθών. Όποια ‘οικογένεια’ είχε έλλειψη ενός αγαθού, αλλά περίσσειμα κάποιου άλλου, σκέφτηκε τότε να προβεί στην ‘ανταλλαγή’ του πλεονάζοντος δικού της αγαθού με το ελλείπον, που όμως βρισκόταν στην κατοχή μιας άλλης ‘οικογένειας’.

Όταν αυτές οι ‘ανταλλαγές’ αγαθών άρχισαν να παίρνουν διαστάσεις, τότε οι ‘οικογένειες’ αντιλήφθηκαν κάτι πολύ σημαντικό: πως δηλ. αν είχαν *περίσσειμα αγαθών*, τότε θα μπορούσαν να βρίσκονται σε θέση ισχύος την ώρα την ‘ανταλλαγῆς’, διότι από το δικό τους *περίσσειμα* θα εξαρτάτο ο βιοπορισμός μιας άλλης ‘οικογένειας’. Έτσι άρχισε να λειτουργεί στην συνείδησή τους ο ανταγωνισμός για την απόκτηση ισχύος μέσα στην ευρύτερη οικιστική περιοχή. Σαν αποτέλεσμα της επιθυμίας τους να έχουν όσο γίνεται μεγαλύτερο *περίσσειμα*, γεννήθηκε και εμφανίστηκε η τρίτη μορφή ‘κτητικῆς τέχνης’, η ‘χρηματιστική’, η οποία απέβλεπε πλέον στην *συγκομιδή περισσέυματος αγαθών* όχι τόσο για την επιβίωση της ίδιας της ‘οικογένειας’, αλλά για την εξασφάλιση μιας ισχύος μέσα στην ευρύτερη κοινωνική ομάδα.

Καθώς οι ‘οικογένειες’ είχαν επιδοθεί σε ένα αγώνα για να εξασφαλίσουν όσο γίνεται μεγαλύτερη *συκομιδή περισσευμάτων* από αγαθά, ο τρόπος της μέχρι τότε συναλλαγής που ήταν η ‘ανταλλαγή’ των αγαθών, άρχισε να μη τους εξυπηρετεί. Επειδή οι ποσότητες των *περισευμάτων* ήταν πλέον πολύ μεγάλες, μεγάλος ήταν και ο όγκος των ‘ανταλλάξιμων’ αγαθών. Και επειδή ο όγκος των ‘ανταλλάξιμων’ αγαθών είχαν αυξηθεί υπερβολικά, για λόγους καθαρά πρακτικούς η ‘ανταλλαγή’ καθίστατο πλέον δύσκολη ή και αδύνατη με τα τεχνικά μεταφορικά μέσα της εποχής. Έπρεπε λοιπόν να βρεθεί ένας τρόπος ώστε ένας μεγάλος όγκος αγαθού να μην ‘ανταλλάσσεται’ με ένα επίσης μεγάλο όγκο άλλου αγαθού – όπως γινόταν μέχρι τότε – αλλά με ένα άλλο αγαθό, πολύ πιο μικρό, εύκολο στην μεταφορά του και ίσης αξίας με το προς ‘ανταλλαγή’ αγαθό. Και αυτό που βρήκαν ήταν τα ‘μέταλλα’, είτε επρόκειτο για σίδηρο, είτε για άργυρο, τα οποία σε πολλές περιοχές σπάνιζαν. Έτσι γεννήθηκε η έννοια του ‘νομίσματος’. Δηλ. το ‘νόμισμα’ ήταν μία συμφωνία ανάμεσα στα μέλη μιας κοινότητας να αποδίδουν σε ένα συγκεκριμένο ‘μέταλλο’ μια συγκεκριμένη αξία, και αυτή να είναι δεσμευτική για όλους, ώστε στις ‘ανταλλαγές’ που θα κάνουν είτε από την μεριά εκείνου που δίνει αγαθά και παίρνει ‘μέταλλο’, είτε από την μεριά εκείνου που δίνει ‘μέταλλο’ και παίρνει αγαθά, η αξία του ‘μετάλλου’ να είναι σε όλους η ίδια. Γι’ αυτό έβαλαν πάνω στο ‘μέταλλο’ την συγκεκριμένη αξία του, ώστε να είναι δεσμευτική για όλους.

Η ευρεία διάδοση του ‘μετάλλου’ ως ‘νομίσματος’ στις τότε κοινωνίες έφερε κατ’ ανάγκην την ανάπτυξη του εμπορίου. Ως ‘εμπόριο’ πλέον δεν εννοούσαν την απλή ‘ανταλλαγή’ αγαθού με ‘μέταλλο’, αλλά την ‘ανταλλαγή’ εκείνη η οποία θα έφερνε το μεγαλύτερο ‘χρηματικό’ όφελος στον ‘πωλητή’ του αγαθού καθώς θα απαλλασσόταν από όγκους αγαθών και θα τους αντικαθιστούσε με ανάλογης αξίας όγκους ‘μετάλλων’. Με αυτήν την εξέλιξη άλλαξε και η έννοια του ‘πλούτου’. Ενώ παλιά ο ‘πλούτος’ ήταν το *περίσσευμα αγαθών* για την επιβίωση της ‘οικογένειας’, τώρα ως ‘πλούτο’ ονομάζουν το *περίσσευμα ‘μετάλλων’*, ‘χρήματος’. Και ενώ παλιά ο ‘πλούτος’ ήταν λογικό να είναι περιορισμένος ανάμεσα στα όρια που έβαζαν οι ανάγκες επιβίωσης, τώρα ο ‘πλούτος’ είναι απεριόριστος.

Η «ΚΤΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ» ΩΣ «ΑΠΟΚΤΗΣΗ» ΑΓΑΘΩΝ (1253b23-27)

[1] *«Η απόκτηση αγαθών (ή κτήσις) ανήκει στις δραστηριότητες της οικογένειας (μέρος τῆς οἰκίας ἐστὶ), ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνέργεια γιὰ ἀπόκτηση αγαθών (ή κτητική) ανήκει κι αυτή στον τρόπο διαχείρισης της οικογένειας (οἰκονομίας), διότι χωρίς τα απαραίτητα αγαθά δεν επιβιώνει, ούτε ζει κάποιος καλά. Δηλ. όπως σε συγκεκριμένες τέχνες (τέχναις) είναι ανάγκη να υπάρχουν ειδικά εργαλεία (οἰκεῖα ὄργανα), αν πρόκειται το έργο τους να ολοκληρωθεί (ἀποτελεσθῆσθεσθαι τὸ ἔργον), έτσι ακριβώς συμβαίνει και στην διαχείριση μιας οικογένειας (τῷ οἰκονομικῷ), 1253b23-27»*

- i) Η ‘κτῆσις’ είναι το ‘αγαθόν’, το οποίο ανήκει ως μέρος – τμήμα στους ‘οἴκους’, οι οποίοι θεωρούνται ως οι πρώτες μορφές ‘κοινωνίας’.
- ii) Η ‘κτητική’ είναι η ενέργεια που καταβάλλουν τα μέλη του ‘οἴκου’ για την απόκτηση των αγαθών (κτησεων) που εξυπηρετούν την επιβίωσή τους. Συνεπώς η ‘κτητική’ είναι μέρος της ‘οἰκονομίας’, και ως ‘οἰκονομία’ λογίζεται η οργάνωση των αγαθών (κτησεων) των ‘οἴκων’.
- iii) Όπως όλες οι ‘τέχνες’ (π.χ. η ξυλουργική) έχουν ειδικά ‘εργαλεία’, έτσι και το έργο το ‘οἰκονομικόν’, το οποίο ως έννοια δηλώνει τον τρόπο διαχείρισης των αγαθών (κτησεων), έχει ειδικά ‘εργαλεία’.

Οι πιο πάνω θέσεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι: «Η ‘κτητική’ είναι ‘τέχνη’» με τον ακόλουθο συλλογισμό:
 a) Το ‘οἰκονομικόν’ έχει ‘εργαλεία’. b) ‘εργαλεία’ έχουν οι ‘τέχνες’(iii). c) το ‘οἰκονομικόν’ είναι ‘τέχνη’. d) Η ‘κτητική’ είναι κομμάτι της ‘οἰκονομίας’ (ii). e) η ‘κτητική’ συνδέεται άμεσα με το ‘οἰκονομικόν’. f) ΑΡΑ: Η ‘κτητική’ είναι ‘τέχνη’.

Η «ΚΤΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ» ΩΣ «ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗ» ΑΝΑΓΚΑΙΩΝ ΑΓΑΘΩΝ (1256b26-39)

[2] «Υπάρχει μία μορφή (ἓν μὲν οὖν εἶδος) ενέργειας για απόκτηση αγαθών (κτητικῆς) ἀπόλυτα φυσιολογική (κατὰ φύσιν), ως μέρος της διαχειρίσεως του ‘οἴκου’ (τῆς οἰκονομικῆς). Διότι εἴτε πρέπει να υπάρχει, εἴτε να φροντίζει (αυτὴ ἡ ‘κτητικὴ’) ὥστε να υπάρχει, μια συσσώρευση ἀναγκαίων αγαθών (θησαυρισμὸς χρημάτων) για την επιβίωση (πρὸς ζῶν ἀναγκαίων), ἀλλὰ και χρήσιμων για την ἐπικοινωνία σε μια πόλη ἢ σε μια οἰκογένεια (χρησίμων εἰς κοινωνίαν πόλεως ἢ οἰκίας), 1256b26-30».

- i) Η πρώτη ‘κτητικὴ τέχνη’ (1f) ἀπὸ ἀπλὴ ἀπόκτηση αγαθών για τον ‘οἶκο’, ἐξελίχθηκε στην δευτέρα ‘κτητικὴ τέχνη’ που ἀποσκοπεί στην συσσώρευση των αγαθών ἀναγκαίων για τον ‘οἶκο’ (θησαυρισμὸς χρημάτων), και ονομάζεται ἐπίσης ‘οἰκονομικὴ’ (1.ii.iii), ως μέρος της ‘οἰκονομικῆς’.
- ii) Η δευτέρα αὐτὴ ‘κτητικὴ τέχνη’ ως ‘συσσώρευση αγαθών ἀναγκαίων’ για την ἐπιβίωση του ‘οἴκου’ εἶναι ἀναγκαῖο να υπάρχει, για να εξασφαλίζει την ἐπιβίωση ἐνός ‘οἴκου’, ἢ μιας πόλεως.

[3] «Και ο πραγματικὸς ‘πλοῦτος’ (ὃ γ’ ἀληθινὸς πλοῦτος) ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντὰ ἀκριβῶς τα συσσωρευμένα αγαθὰ (ἐκ τούτων εἶναι). Ὅμως ἡ ἐπάρκεια (αὐτάρκεια) ἀπὸ μία τέτοια ἀπόκτηση αγαθών, ἡ ὁποία ἀποσκοπεί στην καλὴ ζωὴ, δεν εἶναι ἀτελείωτη (οὐκ ἄπειρός ἐστιν), παρὰ το γεγονός ὅτι ο Σόλων ἰσχυρίζεται στο ποίημά του πως: “Δεν υπάρχει τέλος ομολογούμενο για τον ‘πλουτισμό’ στους ἀνθρώπους”, 1256b30-34»

- i) Η δευτέρα ‘κτητικὴ τέχνη’ (2.i.ii) ως ‘οἰκονομικὴ’ ὁδηγεῖ στην συσσώρευση αγαθών για την ἐπιβίωση του ‘οἴκου’, και δημιουργεῖ τον ‘ἀληθινὸ πλοῦτο’, γιατί ο σκοπὸς της ἀποκτήσεώς του εἶναι αὐτὸς που δικαιώνει την ὑπαρξή του.
- ii) Ο ‘πλοῦτος’ αὐτῆς της ‘κτητικῆς τέχνης’ (2.i.ii) ὁδηγεῖ στην ‘αὐτάρκεια’ των αγαθών, ἡ ὁποία ὁμως δεν μπορεῖ να εἶναι ἀπειρη, γιατί ἔχει ως ὄριο την εξασφάλιση της ἐπιβίωσης του ‘οἴκου’. Και ἐπειδὴ ἡ ἐπιβίωση ἔχει ὄριο, γι’ αὐτὸ και ο ‘πλοῦτος’ που παράγει ἡ συγκεκριμένη ‘κτητικῆς τέχνης’ (2.i.ii) ἔχει ὄριο.
- iii) Με την ἀποψη αὐτὴν συμφωνοῦσε και ο Σόλων.

[4] «Ὅμως υπάρχει ὄριο, ὅπως υπάρχει και σε ἄλλες τέχνες (ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις). Διότι κανένα ἐργαλεῖο (ὄργανον) καμίας τέχνης (οὐδεμιᾶς ἐστὶ τέχνης) δεν εἶναι ἀπεριόριστο οὔτε ως πρὸς τον ἀριθμὸ του, οὔτε ως πρὸς το μέγεθός του, και ο ‘πλοῦτος’ εἶναι ἓνα πλήθος ἐργαλείων με τα ὁποία γίνεται ἡ διαχείριση των οἰκογενειῶν (οἰκονομικῶν) και των πόλεων (πολιτικῶν). Και φαίνεται ὅτι υπάρχει μια ἐνέργεια ἀπόκτησης αγαθών (κτητικὴ) σύμφωνη με την φύση (κατὰ φύσιν), σ’ αὐτούς που διαχειρίζονται της οἰκογένειες (τοῖς οἰκονόμοις) και τις πόλεις (τοῖς πολιτικοῖς), και ὅτι αὐτὸ ἔχει την αἰτία του, 1256b34-39».

- i) «Ὅμως υπάρχει ὄριο, ὅπως υπάρχει και σε ἄλλες τέχνες»: Δεν ἐξηγεῖ πού υπάρχει αὐτὸ το ‘ὄριο’, ἀλλὰ ὅταν θεωρεῖ ὅτι εἶναι ἀνάλογο με το ‘ὄριο’ που υπάρχει στις ‘ἄλλες τέχνες’, τότε φυσικὰ ἀναφέρεται στην δευτέρα ‘κτητικὴ τέχνη’ (2.i.ii), που ἀποβλέπει στην συσσώρευση αγαθών. Ἄρα: «Ὅμως υπάρχει ὄριο <στην ‘κτητικὴ’ τέχνη που ἀφορᾶ την συσσώρευση των αγαθών για τον ‘οἶκο’>, ὅπως υπάρχει και σε ἄλλες τέχνες».
- ii) Κανένα ‘ἐργαλεῖο’ (ὄργανον) καμίας ‘τέχνης’ δεν εἶναι ἀπεριόριστο, ἀλλὰ ἔχει ὅρια.
- iii) Ο ‘πλοῦτος’ ως συσσώρευση αγαθών εἶναι το ‘ἐργαλεῖο’ της δευτέρας ‘κτητικῆς’ τέχνης (2.i)
- iv) Ἄρα ἡ δευτέρα ‘κτητικὴ τέχνης’ (2.i.ii) ἔχει ὅρια και δεν μπορεῖ και δεν εἶναι ἀπεριόριστη.
- v) Η συγκεκριμένη ‘κτητικὴ τέχνη’ (2.i.ii) ως συσσώρευση ἀναγκαίων αγαθών εἶναι σύμφωνη με την φύση, γιατί εξασφαλίζει την ἐπιβίωση των ‘οἴκων’ και των ‘πόλεων’.

Η «ΚΤΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ» ΩΣ «ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ ΠΕΡΙΣΣΕΥΜΑΤΟΣ ΑΓΑΘΩΝ» (1256b40-1257a5)

[5] «Υπάρχει όμως και άλλη μια μορφή ενέργειας για απόκτηση αγαθών (ἔστι δὲ γένος ἄλλο κτητικῆς), την οποίαν σωστά αποκαλούν 'συγκομιδὴ περισσεύματος' (χρηματιστική), με την οποίαν φαίνεται ότι δεν υπάρχει τέλος στον πλουτισμό και στην απόκτηση αγαθών (οὐδὲν δοκεῖ πέρασ εἶναι πλούτου καὶ κτήσεως). Πολλοί είναι αυτοί που θεωρούν αυτήν <την δεύτερη μέθοδο απόκτησης αγαθών> ἴδια με την προηγούμενη, επειδὴ συγγενεύουν (διὰ τὴν γεινίασιν). Ὅμως δεν είναι οὔτε ὅμοια με εκείνην, ἀλλὰ οὔτε και πολύ μακριά της. Ἡ πρώτη ἀπ' αυτές είναι φυσιολογική (ἔστι δ' ἢ μὲν φύσει), ἐνὼ ἡ δεύτερη είναι μη φυσιολογική (ἢ δ' οὐ φύσει), και ἐμφανίζεται περισσότερο με βάση την ἐμπειρία και την τεχνική (δι' ἐμπειρίας τινὸς καὶ τέχνης γίνεται μᾶλλον), 1256b40 – 1257a5».

- i) Ἡ δεύτερη 'κτητική τέχνη' (2.i.ii) ὡς 'οἰκονομική' ἐξελίσσεται γρήγορα στην τρίτη 'κτητική τέχνη', ἡ οποία σκοπεύει στην *συγκομιδὴ περισσεύματος αγαθών μη αναγκαίων για την οικογένεια*, και είναι ἀσχετα με τον 'οἶκο' χάνει την προσωνυμία 'οἰκονομική', και μετονομάζεται σε 'χρηματιστική'.
- ii) Ἡ τρίτη στην σειρά 'κτητική τέχνη' ὡς 'χρηματιστική' δεν ἔχει ὅρια στην *συγκομιδὴ περισσεύματος αγαθών*, διότι τα αγαθά αυτά δεν σχετίζονται με την επιβίωση των 'οἴκων', ἐνὼ ἡ επιβίωση των 'οἴκων' ἔχει ὄριο το σημεῖο εκείνο στο οποίο αυτή κατοχυρώνεται.
- iii) Ὁ 'πλούτος' που αποκτάται με την τρίτη 'κτητική τέχνη' δεν ἔχει τέλος.
- iv) Πολλοί θεωρούν ὅτι ἡ τρίτη 'κτητική τέχνη' με την δεύτερη 'κτητική τέχνη' (2.i.ii) είναι ὁμοιες, διότι υπάρχει 'πλούτος' και σε εκείνην (3.ii), και σ' αυτήν ἐδῶ (5.iii).
- v) Ὅμως αυτές οι δυο 'κτητικὲς τέχνες' είναι ἐντελῶς διαφορετικὲς μεταξύ τους, διότι ἡ δεύτερη κρίνεται ὡς φυσιολογική (4.v), ἐνὼ αυτή ἐδῶ ἡ συγκεκριμένη, τρίτη στην σειρά, ὡς μη φυσιολογική.
- vi) Ἐπίσης ἡ 'κτητική τέχνη' ὡς 'χρηματιστική' (5.ii) στηρίζεται στην 'ἐμπειρία' και στην 'ἐξαπάτηση'.

ΚΑΘΕ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΧΕΙ ΔΥΟ ΧΡΗΣΕΙΣ (1257a5-19)

Οι τρόποι με τους οποίους στις τότε κοινωνίες χρησιμοποιούνταν τα αγαθά, ἦταν δύο. Σύμφωνα με τον πρώτο τρόπο χρήσης ἓνα αγαθὸ χρησιμοποιεῖται *για τον λόγο για τον οποίον κατασκευάστηκε*. Σύμφωνα ὁμως με τον δεύτερο ἓνα αγαθὸ χρησιμοποιεῖται *για ἀναλλαγή με ἄλλο αγαθὸ*. Ὁ Αριστοτέλης αφιερώνει μεγάλο μέρος της ἐρευνάς του γι' αυτήν την δεύτερη μορφή χρήσης των αγαθών, την 'ἀναλλακτική', γιατί αυτή είναι εκείνη που λειτούργησε ὡς αἴτιο ὥστε να ἐμφανιστεῖ ἡ τρίτη στην σειρά 'κτητική τέχνη', ἡ 'χρηματιστική' (5.i-vi).

[6] «*Ἀς ξεκινήσουμε την συζήτηση για την συγκομιδὴ περισσεύματος, δηλ. την 'χρηματιστική' (περὶ αὐτῆς), ἀπὸ το ἐξῆς σημεῖο (ἐντεῦθεν). Για κάθε πράγμα που ἔχουμε στην κατοχή μας (ἐκάστου γὰρ κτήματος), υπάρχουν δυο χρήσεις (διττὴ ἢ χρῆσις ἔστιν). Και οι δύο αυτές χρήσεις ἀφοροῦν το ἴδιο πράγμα (ἀμφότεραι δὲ καθ' αὐτὸ), ὁμως δεν ἐκδηλώνονται με τον ἴδιο τρόπο (ἀλλ' οὐχ ὁμοίως καθ' αὐτὸ), διότι ἡ μία χρῆση είναι ἐξειδικευμένη για το συγκεκριμένο πράγμα (ἢ μὲν οἰκεία), ἐνὼ ἡ ἄλλη δεν είναι (ἢ δ' οὐκ οἰκεία τοῦ πράγματος), 1257a5-8».*

- i) Ἡ 'κτητική τέχνη' που ὡς 'χρηματιστική' (5) ἀφορὰ την *συγκομιδὴ περισσεύματος αγαθών για τον 'οἶκο'*, σχετίζεται ἄμεσα με δυο χρήσεις που ἔχουν ὅλα τα ἀντικείμενα.
- ii) Ὁ πρώτος τρόπος χρήσης των πραγμάτων είναι αὐτὸς ο οποίος διενεργεῖται στα πλαίσια του 'ορισμοῦ' που ἔχει το πράγμα το οποίο καλεῖται να χρησιμοποιήσει. Ἀν δηλ. ἀν ὁ ορισμὸς ἐνὸς ἀντικειμένου 'Ψ' είναι: « $\Psi = \{\alpha, \beta, \gamma, \delta\}$ », τότε μπορεί κάποιος να κάνει χρῆση του 'Ψ' χρησιμοποιώντας τα στοιχεία του ορισμοῦ (α,β,γ,δ).
- iii) Ὁ δεύτερος τρόπος χρήσης του ἴδιου πράγματος βρίσκεται ἐκτὸς των ορίων 'ορισμοῦ' του.

[7] «Για παράδειγμα οι χρήσεις ενός υποδήματος είναι δυο, η μια είναι η υπόδεση (ή τε υπόδεσις), και η άλλη είναι η αντικαταβολή (καί ή μεταβλητική). Και οι δυο αυτές χρήσεις ανήκουν στο υπόδημα (ἀμφότεραι γὰρ ὑποδήματος χρήσεις). Ἐτσι λοιπόν αυτός που κάνει την ανταλλαγή (ὁ ἀλλαττόμενος) με κάποιον άλλον ο οποίος χρειάζεται το υπόδημα (τῷ δεομένῳ ὑποδήματος), και παίρνει ως αντικαταβολή χρήματα ή τρόφιμα (ἀντὶ νομίσματος ἢ τροφῆς), χρησιμοποιεί το υπόδημα σαν υπόδημα (χρήται τῷ ὑποδήματι ἢ ὑπόδημα), όχι όμως με την εξειδικευμένη χρήση του (ἀλλ' οὐ τὴν οἰκείαν χρῆσιν), διότι το υπόδημα δεν κατασκευάστηκε για να ανταλλάσσεται (οὐ γὰρ ἀλλαγῆς ἔνεκεν γέγονε), 1257a9-13».

- i) Ο πρώτος τρόπος χρήσης ενός 'υποδήματος' είναι αυτός του 'ορισμού' του, δηλ. η 'υπόδεση' στο πόδι, αφού ο ορισμός του 'υποδήματος' είναι: 'αυτό που δένουμε κάτω από τα πόδια μας'.
- ii) Ο δεύτερος τρόπος χρήσης ενός 'υποδήματος' είναι η 'ανταλλαγή' του (μεταβλητική) με ένα άλλο αγαθό.
- iii) Και με τις δύο αυτούς τρόπους χρήσεις το πράγμα παραμένει 'υπόδημα'.
- iv) Όταν ο (Α) δίνει στον (Β) ένα 'υπόδημα' γιατί ο (Β) το χρειάζεται, και ο (Α) παίρνει ως 'ανταλλαγή' είτε χρήματα είτε τρόφιμα, τότε χρησιμοποιεί το 'υπόδημα' όχι με βάση τον 'ορισμό' του, αλλά με βάση την 'ανταλλακτική' του αξία.
- v) Όμως ένα 'υπόδημα' κατασκευάστηκε όχι για να 'ανταλλάσσεται', αλλά για να φοριέται, να 'υποδέεται'.

[8] «Το ίδιο συμβαίνει και με τα άλλα αντικείμενα που κατέχουμε. Η χρήση της ανταλλαγής ισχύει για τα πάντα (ἔστι γὰρ ἡ μεταβλητικὴ πάντων), και αυτή η χρήση ξεκινά από κάτι που είναι απολύτως φυσιολογικό (ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν), δηλ. εκ του γεγονότος ότι κάποιοι άνθρωποι έχουν περισσότερα (τῷ τὰ μὲν πλείω), ενώ άλλοι λιγότερα από τα αναγκαία (τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν ἔχειν). Και εδώ γίνεται φανερό ότι το εμπόριο (ἢ καπηλική) ως εκ της φύσεώς του δεν αποτελεί τμήμα των ενεργειών για 'συγκομιδὴ περισσεύματος' (οὐκ ἔστι φύσει τῆς χρηματιστικῆς), διότι τότε θα προχωρούσαν στην ανταλλαγή μόνο μέχρι του σημείου εκείνου όπου θα εξασφάλιζαν την ἐπάρκεια ενός είδους, 1257a13-19».

- i) Την 'ανταλλακτική' χρήση την παρέχουν όλα τα αντικείμενα.
- ii) Η αιτία του 'ανταλλακτικού' τρόπου χρήσης των πραγμάτων βρίσκεται στην ἐπάρκεια ενός αγαθού την οποία έχει κάποιος, σε συνδυασμό με την ἔλλειψη του αγαθού αυτού σε κάποιον άλλον.
- iii) Η 'ανταλλαγή' των αγαθών προέκυψε κατ' ἀνάγκη από την αύξηση του αριθμού των μελών των 'οἴκων', αλλά και του αριθμού των ίδιων των 'οἴκων', πράγμα που οδήγησε στην αύξηση των αναγκών της τότε κοινωνίας. Η μέχρι τότε υιοθετημένη 'κοινοκτημοσύνη' των αγαθών δεν μπορούσε να τους εξυπηρετήσει, και την θέση της πήρε η 'ανταλλαγή'. Επειδή στην συνέχεια οι 'ανταλλαγές' των αγαθών προοδευτικά μεγάλωναν, οι κοινωνίες πέρασαν στην επόμενη μορφή 'κτητικῆς τέχνης', που ως 'χρηματιστική' (5.i-vi) ἀπέβλεπε στην συγκομιδὴ περισσεύματος αγαθών ἄσχετων με τις ἀνάγκες της 'οικογένειας'.
- iv) Το 'εμπόριο' δεν συμπεριλαμβάνεται στις ἐνέργειες ή στις προθέσεις εκείνου ο οποίος ασκεί την 'χρηματιστική τέχνη', διότι με αυτήν απλώς καταφεύγει στην συγκομιδὴ περισσεύματος αγαθών. Δηλ. αν ένας (Α) έχει ἔλλειψη ενός αγαθού και το προμηθευτεί από ένα (Β) με τρόπο 'ανταλλακτικό', τότε η μεταξύ τους σχέση θα σταματήσει μόλις ικανοποιηθεί η ἐπιθυμία του (Β) για ἐπάρκεια του αγαθού το οποίο του ἔλλειπε. Αυτό όμως δεν έχει καμία σχέση με το 'εμπόριο'.

[9] «Όταν εμφανίστηκε το πρώτο είδος κοινωνίας, κι αυτό είναι η οικογένεια (τοῦτο δ' ἔστιν οἰκία), είναι φανερό ότι δεν ακολούθησαν καθόλου την μορφή της ανταλλαγῆς αγαθών (οὐδὲν ἔστιν ἔργον αὐτῆς), αλλά μόνο όταν η ἐπικοινωνία ἐγινε ἀνάμεσα σε περισσότερους (πλειόνων τῆς κοινωνίας οὔσης). Στην πρώτη μορφή κοινωνίας ὅλα τα μέλη μοιράζονταν μεταξύ τους ὅλα τα αγαθά (οἱ μὲν γὰρ τῶν αὐτῶν ἐκοινώνουν πάντων), όταν όμως τα μέλη της οικογένειας

χωρίστηκαν σε ομάδες (οἱ δὲ κεχωρισμένοι), οι ομάδες πάλι μοιράζονταν μεταξύ τους πολλά και διαφορετικά αγαθά (πολλῶν πάλιν καὶ ἑτέρων), τα οποία ανάλογα με τις ανάγκες τους έπρεπε να τα προσφέρουν σε ανταλλαγή, έτσι όπως ακόμη και τώρα λειτουργούν πολλές βαρβαρικές κοινωνίες. Δηλαδή τα χρήσιμα αντικείμενα ανταλλάσσονται με άλλα που κι αυτά είναι επίσης χρήσιμα (τὰ χρήσιμα πρὸς αὐτὰ καταλλάττονται), χωρίς όμως καμία επί πλέον ανταλλαγή, όπως για παράδειγμα όταν προσέφεραν κρασί για να πάρουν σιτηρά, και πολλά άλλα παρόμοια αγαθά. Μια τέτοια ανταλλαγή (μεταβλητική) δεν είναι αντίθετη με την φύση (οὔτε παρὰ φύσιν), και ούτε συμπεριλαμβάνεται στις ενέργειες για συσσώρευση περισσεύματος αγαθών (οὔτε χρηματιστικής ἔστιν εἶδος), διότι αποσκοπεί στην κάλυψη μιας φυσιολογικής ἀπάρκειας (εἰς ἀναπλήρωσιν γὰρ τῆς κατὰ φύσιν ἀπάρκειας ἦν), (1257a19-30)».

- i) Η πρώτη μορφή ‘κοινωνίας’ ήταν η ‘οικογένεια’.
- ii) Στις ‘οικογένειες’ δεν εφαρμόστηκε ποτέ η ‘ανταλλακτική’ χρήση των αντικειμένων, αλλά η ‘κοινοκτημοσύνη’ των αγαθών. Και είναι λογικό, διότι μεταξύ τους δεν είχε κανείς υπέρ ἐπάρκεια αγαθών.
- iii) Αργότερα όταν οι ‘οικογένειες’ αριθμητικά μεγάλωσαν, κόπηκαν σε μικρότερα τμήματα.
- iv) Εντός αυτών των μικρών ‘οικογενειών’ εφαρμόστηκε πάλι η ‘κοινοκτημοσύνη’ των αγαθών.
- v) Η ‘ανταλλακτική’ χρήση έγινε εξ ανάγκης ανάμεσα στα μικρά τμήματα των ‘οικογενειών’. Τώρα αρχίζει να εμφανίζεται το φαινόμενο εκείνο κατά το οποίο ένα τμήμα ‘οικογένειας’ έχει ἑλλειψη ενός αγαθού, την στιγμή που ένα άλλο τμήμα μιας άλλης ‘οικογένειας’ έχει ἐπάρκεια του αγαθού αυτού.
- vi) Αυτή η πρώτη μορφή ‘ανταλλακτικής’ χρήσης σχετίζεται με την ‘κτητική τέχνη’ (2) η οποία ως ‘οικονομική’ συσσωρεύει αγαθά, και μόνο αν τύχει να της περισσεύει ένα αγαθό, τότε το προσφέρει για ‘ανταλλαγή’ σε μία άλλη ‘οικογένεια’ στην οποίαν αυτό λείπει. Συνεπώς αυτή η πρώτη μορφή ‘ανταλλαγής’ των αντικειμένων δεν έχει καμία σχέση με την ‘κτητική τέχνη’ η οποία ως ‘χρηματιστική’ αποβλέπει στην σκόπιμη συγκομιδή περισσεύματος αγαθών.

[10] «Όμως η ανταλλαγή των αγαθών έγινε η αιτία ώστε να προκύψει η ενέργεια για συγκομιδή περισσεύματος σύμφωνα με την λογική εξέλιξη (ἐκ μέντοι ταύτης ἐγένετ’ ἐκείνη κατὰ λόγον). Δηλαδή επειδή η κάλυψη των αναγκών μιας κοινωνίας εξαρτάτο από ξένες κοινωνίες (ξενικωτέρας γὰρ γενομένης τῆς βοηθείας), καθώς έκαναν εισαγωγή όλων εκείνων που χρειάζονταν (τῶ εἰσάγεσθαι ὧν ἔνδεεῖς <ἦσαν>), αλλά και εξήγαγαν όλα όσα τους περίσσευαν (ἐκπέμπειν ὧν ἐπλεόναζον), τότε αναγκαστικά έκανε την εμφάνισή της η χρήση του νομίσματος (ἐξ ἀνάγκης ἢ τοῦ νομίσματος ἐπορίσθη χρῆσις). Και αυτά που χρειάζονταν, δεν μπορούσαν εύκολα να κρατηθούν με τα χέρια. Γι’ αυτό συμφώνησαν στις συναλλαγές μεταξύ τους να δίνουν και να παίρνουν κάτι, το οποίο από μόνο του ήταν χρήσιμο και είχε ευρεία χρήση στην καθημερινότητα των ανθρώπων, όπως για παράδειγμα ο σίδηρος και ο άργυρος, και ὅ,τι άλλο παρόμοιο. Κατ’ αρχήν η αξία τους ορίστηκε με βάση το μέγεθος και το βάρος, αργότερα όμως με το να βάλουν επάνω τους ένα σημάδι, για να αποφύγουν τις μετρήσεις. Αυτό το σημάδι προστέθηκε ως απόδειξη της αξίας τους, 1257a31-41)».

- i) Η πρώτη μορφή ‘ανταλλαγής’ των αγαθών, η οποία κινούνταν σε περιορισμένο βαθμό, έφερε σαν αποτέλεσμα την δημιουργία της ‘κτητικής τέχνης’ (5) η οποία πλέον ως ‘χρηματιστική’ απέβλεπε στην σκόπιμη και εμπρόθετη συγκομιδή περισσεύματος αναγκαίων αγαθών. Η συνεχής ‘ανταλλακτική’ χρήση των αντικειμένων στα πρώτα βήματα των αρχικών κοινωνιών, έδειξε στους ανθρώπους το γεγονός ότι αν κατέχουν περίσσευμα ενός αγαθού, τότε μπορούν να διαπραγματεύονται από θέση ισχύος την ‘ανταλλαγή’ του με όποιον δεν το έχει και το χρειάζεται. Έτσι γεννήθηκε η ‘κτητική τέχνη’ (5).
- ii) Αυτή η ανάγκη για συγκομιδή περισσεύματος αναγκαίων αγαθών τους υποχρέωσε να ‘ανταλλάσσουν’ αγαθά με μακρινές κοινωνίες.
- iii) Τότε εμφανίστηκε το ‘νόμισμα’.

- iv) Κι αυτό συνέβη, διότι ο όγκος των ‘ανταλλαγών’ είχε μεγαλώσει υπερβολικά, λόγω της επιθυμίας τους για *συγκομιδή περισσέυματος αναγκαίων αγαθών*.
- v) Επειδή όμως η ‘ανταλλαγή’ ενός τόσο μεγάλου όγκου αγαθών δεν ήταν εύκολη και μάλιστα από μακρινές αποστάσεις, γι’ αυτό επινοήθηκε το ‘νόμισμα’.
- vi) Ως ‘νόμισμα’ όρισαν ένα είδος μετάλλου, σίδηρο ή άργυρο, ή κάτι παρόμοιο.
- vii) Η αρχική ανταλλακτική αξία του μετάλλου υπολογιζόταν με βάση το βάρος ή τον όγκο του.
- viii) Αργότερα έβαλαν πάνω στο μέταλλο ένα σημάδι που καθόριζε την ανταλλακτική του αξία.

[11] *«Όταν έγινε αποδεκτή η χρήση του νομίσματος, σαν αποτέλεσμα αυτής της νέας ανταλλαγής δημιουργήθηκε μία καινούργια μορφή συγκομιδής περισσέυματος (θάτερον είδος τής χρηματιστικής ἐγένετο), δηλ. το εμπόριο (τὸ καπηλικόν), το οποίο αρχικά γινόταν με πολύ απλοϊκό τρόπο (ἀπλῶς ἴσως γινόμενον), κατόπιν όμως λόγω της εμπειρίας (δι’ ἐμπειρίας) με πιο έντεχνο (τεχνικότερον), δηλ. <σκέφτονταν> από πού και με ποιο τρόπο αλλάζοντας χέρια ένα προϊόν (μεταβαλλόμενον) θα φέρει το μεγαλύτερο κέρδος (πλεῖστον ποιήσει κέρδος), 1257b1-5».*

- i) Όταν έγινε ευρέως αποδεκτή η χρήση του ‘νομίσματος’, τότε *«σαν αποτέλεσμα αυτής της νέας ανταλλαγής»*, δηλ. της ‘ανταλλαγής’ εκείνης κατά την οποία ο (Α) έδινε το *περίσσευμα του αγαθού* που είχε συγκεντρώσει παίρνοντας ‘νόμισμα’ από τον (Β) ο οποίος χρειαζόταν το συγκεκριμένο αγαθό, τότε γεννήθηκε η έννοια του ‘εμπορίου’.
- ii) Αρχικά το ‘εμπόριο’ αυτό γινόταν με πρωτόγονο τρόπο. Αργότερα όμως άρχισε να διενεργείται με βάση την σωρευμένη γνώση που είχαν αποκτήσει ο ‘πωλητής’ και ο ‘αγοραστής’ (δι’ ἐμπειρίας), αλλά και με βάση ορισμένες ‘τεχνικές’.
- iii) Μια απ’ αυτές τις τεχνικές ήταν να υπολογίζουν με ποιόν τρόπο ένα αγαθό όταν θα ‘άλλαζε’ τον μέχρι προ τινός χρόνου κάτοχο, θα έφερνε το μεγαλύτερο δυνατόν κέρδος. Δηλ. με ποιόν τρόπο θα μπορούσε κανείς ως ‘πωλητής’ να εισπράξει το μεγαλύτερο ποσόν ‘νομισμάτων’, ή ως ‘αγοραστής’ θα προσέφερε το λιγότερο ποσόν.

[12] *«Γι’ αυτόν τον λόγο η ενέργεια για συγκομιδή περισσέυματος (ή χρηματιστική) θεωρείται ότι κυρίως σχετίζεται με το νόμισμα (μάλιστα περί τὸ νόμισμα εἶναι), και ότι η αποστολή της είναι να μπορεί να βλέπει από πού θα προκύψει μεγάλος αριθμός χρημάτων (πόθεν ἔσται πλῆθος χρημάτων), διότι η ενέργεια για την συγκομιδή περισσέυματος δημιουργεί τον πλούτο και τα χρήματα (ποιητική γάρ ἔστι πλούτου καὶ χρημάτων). Γι’ αυτόν τον λόγο οι άνθρωποι ορίζουν τον πλούτο ως το πλήθος των νομισμάτων (νομίσματος πλήθος), επειδή η συγκομιδή περισσέυματος (τὴν χρηματιστικὴν) και το εμπόριο (τὴν καπηλικὴν) σχετίζονται με το ‘νόμισμα’ (περὶ τοῦτ’ εἶναι), 1257b5-10».*

- i) Η ‘κτητική τέχνη’ ως ‘χρηματιστική’ και με την μορφή της *συγκομιδής περισσέυματος χρημάτων*, σχετίζεται με το ‘νόμισμα’.
- ii) Ο σκοπός αυτής της ‘χρηματιστικῆς’ είναι να διακρίνει πώς θα συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο δυνατόν αριθμό χρημάτων.
- iii) Η ‘χρηματιστική’ δημιουργεί τον ‘πλούτο’ και τα ‘χρήματα’ (ποιητική γάρ ἔστι πλούτου καὶ χρημάτων).
- iv) Άρα: ο ‘πλούτος’ είναι το σύνολο των ‘νομισμάτων’ που έχει κάποιος στην κατοχή του. Κι αυτό αποδεικνύεται με τον εξής ‘αναλογικό’ συλλογισμός: a) η ‘χρηματιστική’ σχετίζεται με το ‘νόμισμα’ (12.i). b) η ‘χρηματιστική’ δημιουργεί ‘πλούτο’ και ‘χρήματα’. Συνεπώς: c) ο ‘πλούτος’ και τα ‘χρήματα’ είναι το σύνολο των ‘νομισμάτων’ που κατέχει κάποιος.

ΟΙ ΑΡΝΗΤΕΣ ΤΟΥ «ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ» (1257b10 -)

[13] «Κάποιοι άλλοι πιστεύουν ότι το νόμισμα είναι μια απάτη (λήρος είναι δοκεῖ τὸ νόμισμα) και μια σύμβαση (νόμος παντάπασι), και όχι κάτι το φυσιολογικό, διότι αν αυτοί που το χρησιμοποιούν, το αλλάξουν και χρησιμοποιήσουν κάτι άλλο, τότε αυτό χάνει την αξία του και δεν χρησιμεύει καθόλου για κανένα πράγμα απ' αυτά που έχουμε ανάγκη, και τότε εκείνος που είναι πλούσιος σε νομίσματα, θα βρεθεί σε έλλειψη της αναγκαίας του τροφής. Και πράγματι ένας τέτοιος πλούτος είναι εντελώς παράλογος (ἄτοπον τοιοῦτον εἶναι πλοῦτον), διότι ενώ κάποιος τον διαθέτει σε μεγάλες ποσότητες, εντούτοις θα πεθάνει από την πείνα, όπως λένε στις διηγήσεις για τον Μίδα, πως δηλ. εξ αιτίας των συνεχών παρακλήσεών του τα πάντα γύρω του έγιναν χρυσά, 1257b10-17».

- i) Υπάρχουν όμως κι εκείνοι που αρνούνται την 'ανταλλακτική' αξία του 'νομίσματος' και το θεωρούν ως μία απλή σύμβαση και συμφωνία μεταξύ ενός 'πωλητή' κι ενός 'αγοραστή'. Την άποψή τους αυτήν την στηρίζουν στην ακόλουθη λογική:
- ii) Αν δηλ. μεταξύ των δυο αυτών συντελεστών του 'εμπορίου' ένας εκ των δυο πάψει να αναγνωρίζει την 'ανταλλακτική' αξία του υπάρχοντος 'νομίσματος', τότε αυτό χάνει αυτομάτως την 'ανταλλακτική' του αξία. Άρα η 'ανταλλακτική' αξία ενός 'νομίσματος' δεν οφείλεται στο ίδιο το 'νόμισμα', αλλά σε μία 'συμφωνία' που έχει υπάρξει μεταξύ 'πωλητή' και 'αγοραστή', συνεπώς το 'νόμισμα' είναι μία σύμβαση (νόμος).
- iii) Σε μία τέτοια περίπτωση όποιος είναι 'πλούσιος' σε νομίσματα' θα βρεθεί σε κατάσταση επισιτιστικής ένδειας λόγω ελλείψεως τροφίμων.
- iv) Συνεπώς ο 'πλούτος' που στηρίζεται στα 'νομίσματα' είναι παράλογος (ἄτοπος). Όπως ο 'πλούτος' του Μίδα, ο οποίος δεν μπορούσε να καταναλώσει ως τροφή τον 'πλούτο' του, γιατί αυτός βασιζόταν πάνω στο μέταλλο, το χρυσό.

[14] «Γι' αυτόν τον λόγο προσπαθούν να βρουν ένα διαφορετικό ορισμό για τον πλούτο και την τεχνική της απόκτησης πλουτισμού, και σωστά κάνουν (ὀρθῶς ζητοῦντες). Διότι η κατά φύσιν συσσώρευση αγαθών (ἢ χρηματιστική) και ο κατά φύσιν πλούτος (ὁ πλοῦτος ὁ κατὰ φύσιν) λειτουργούν συγχρόνως σε δυο διαφορετικά επίπεδα. Στο ένα επίπεδο λειτουργούν για την εξυπηρέτηση του 'οἴκου' (οἰκονομική). Στο άλλο επίπεδο λειτουργούν για την εξυπηρέτηση του εμπορίου (καπηλική), το οποίο στοχεύει στην δημιουργία χρημάτων (ποιητική χρημάτων), όχι όμως με κάθε τρόπο, αλλά μόνο με την ανταλλαγή των χρημάτων (διὰ χρημάτων μεταβολῆς), και φαίνεται ότι αυτή η ανταλλαγή γίνεται κυρίως με το νόμισμα. Το νόμισμα είναι το βασικό συστατικό (στοιχείον) της κάθε συναλλαγής, αλλά είναι και το ὄριό της (πέρας τῆς ἀλλαγῆς). Ο πλούτος σ' αυτό το δεύτερο επίπεδο δεν έχει ὅρια, αυτός δηλ. που γίνεται με την συσσώρευση πλούτου αυτής της μορφής (ἀπὸ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς), 1257b18-24».

- i) Όσοι αρνούνται τον ορισμό του 'πλούτου' ως συσσώρευση 'νομισμάτων' προσπαθούν να βρουν ένα διαφορετικό ορισμό.
- ii) Η φυσιολογική συσσώρευση αγαθών (χρηματιστική) και ο φυσιολογικός 'πλούτος' εξυπηρετούν δυο διαφορετικές δραστηριότητες των ανθρώπων.
- iii) Η πρώτη δραστηριότητα που εξυπηρετούν είναι εκείνη που στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών της 'οικογένειας'.
- iv) Η δεύτερη δραστηριότητα που εξυπηρετούν είναι εκείνη που στοχεύει στην ικανοποίηση των αναγκών του 'εμπορίου'.

- v) Το 'εμπόριο' αποβλέπει στην συγκέντρωση χρημάτων κυρίως με την ανταλλαγή των αγαθών μέσω του νομίσματος. Δηλ. όταν αγοράσει κάποιος ένα αγαθό με μια τιμή 'X' και το μεταπωλήσει με τιμή 'X+v', τότε η διαφορά είναι το κέρδος.
- vi) Το 'νόμισμα' είναι η αιτία (στοιχείον) για την οποίαν γίνεται κάθε συναλλαγή με την έννοια ότι ο 'πωλητής' πωλεί ένα αγαθό προκειμένου να βάλει στην θέση του το 'νόμισμα'.
- vii) Επίσης το 'νόμισμα' είναι και όριο κάθε συναλλαγής με την λογική ότι ο 'αγοραστής' αποκτήσει αγαθά μέχρι του σημείου που του επιτρέπει το σύνολο των 'νομισμάτων' που έχει στην κατοχή του. Όπως και ο 'πωλητής' θα πουλήσει μέχρι του σημείου εκείνου που ικανοποιείται η απαίτηση του για συγκέντρωση νομισμάτων.
- viii) Η έννοια του 'πλούτου' όταν λειτουργεί στο επίπεδο των εμπορικών σχέσεων δεν έχει όριο, αφού εξαρτάται από τα 'νομίσματα' που μπορεί να διαθέτει ο 'αγοραστής'. Ενώ ο 'πλούτος' που γίνεται για την κάλυψη των αναγκών μιας 'οικογένειας' έχει όριο, και είναι το σημείο εκείνο όπου ικανοποιείται η επάρκεια ενός αγαθού.

[15] *«Αντιθέτως η συσσώρευση αγαθών για την εξυπηρέτηση της 'οικογένειας' έχει όρια, διότι έργο της διαχείρισεως της 'οικογένειας' δεν είναι αυτό. Γι' αυτόν τον λόγο φαίνεται ότι είναι ανάγκη κάθε πλούτος να έχει ένα όριο (άναγκαῖον εἶναι παντὸς πλούτου πέρας), όμως στην πράξη βλέπουμε να συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο. Διότι όλοι όσοι ασκούν καταφεύγουν στην συγκομιδή περισσεύματος (πάντες γὰρ... οἱ χρηματιζόμενοι), αυξάνουν τα νομίσματά τους στο άπειρο (εἰς ἄπειρον αὐξουσιν...τὸ νόμισμα). Η αιτία γι' αυτήν την σύγχυση οφείλεται στο γεγονός ότι αυτοί οι δυο τρόποι τεχνικής για την απόκτηση πλούτου βρίσκονται πολύ κοντά μεταξύ τους. Ο τρόπος χρήσης (ἢ χρήσις) κάθε μιας από τις δυο μορφές τεχνικής για την απόκτηση πλούτου (ἐκατέρας τῆς χρηματιστικῆς) είναι διαφορετικός (ἐπαλλάττει), ενώ αφορά τα ίδια αγαθά (τοῦ αὐτοῦ οὗσα). Η χρήση που εφαρμόζουν και οι δυο μορφές τεχνικής αφορά τα ίδια αγαθά, αλλά δεν γίνεται με τον ίδιο τρόπο, καθὼς της μιας μορφῆς ο σκοπὸς εἶναι κάτι διαφορετικό, ενώ της ἄλλης εἶναι ἡ ἀπλή αὐξήση του κεφαλαίου. 1257b30-39».*

- i) Η συσσώρευση των αγαθών όταν σκοπεύει να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της 'οικογένειας', τότε έχει όριο.
- ii) Η αιτία για την ύπαρξη ορίου στην συσσώρευση αγαθών, όταν αυτά αφορούν την διαχείριση της 'οικογένειας', βρίσκεται στο γεγονός ότι ο βιοπορισμός της 'οικογένειας' έχει κατ' ανάγκην προσδιορισμένο όριο.
- iii) Κάθε 'πλούτος', είτε αφορά το εμπόριο, είτε αφορά την οικογένεια, πρέπει να έχει ένα όριο.
- iv) Όμως στην πράξη δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Διότι όλοι όσοι συσσωρεύουν νόμισμα, δεν βάζουν όρια, και αυξάνουν τα χρήματά τους όσο γίνεται περισσότερο.
- v) Η αιτία για το γεγονός ότι η θεωρία δεν περνά στην πράξη, βρίσκεται στη πολύ κοντινή σχέση που έχουν η συσσώρευση πλούτου για τις ανάγκες της 'οικογένειας' με την συσσώρευση πλούτου για τις ανάγκες του εμπορίου.
- vi) Ο τρόπος με τον οποίον λειτουργεί η πρώτη μορφή συσσώρευσης και η δεύτερη, είναι διαφορετικός, διότι στην πρώτη συσσώρευση αγαθών για την 'οικογένεια' η συσσώρευση γίνεται για να εξασφαλιστεί η επιβίωση της, και τα συγκεκριμένα 'αγαθά' χρησιμοποιούνται με την 'οικείαν χρῆσιν' (6.ii, 7.i). Αντιθέτως στην δεύτερη μορφή συσσώρευση αγαθών για το εμπόριο η συσσώρευση γίνεται για να επιδιωχθεί το κέρδος, και τα συγκεκριμένα αγαθά χρησιμοποιούνται με την 'μὴ οἰκείαν χρῆσιν' (6.iii, 7.ii-iv). Άρα το ίδιο 'αγαθό' χρησιμοποιείται με δυο διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με τον σκοπό που καλείται να εξυπηρετήσει.
- vii) Όμως και στις δυο αυτές διαφορετικές χρήσεις το πράγμα παραμένει το ίδιο (7.iii).